

«Էդիթ Պրինտ» հրատարակչություն

*Ավարտական հետազոտական
աշխատանք*

*Թեմա՝ Համագործակցային մեթոդների դերը ուցուցման
արդյունավետության բարձրացման գործում*

Առարկա՝ մաթեմատիկա

Ուսուցիչ՝ Ադամյան Գայանե

Դպրոց՝ Երևանի թիվ 16 ավագ դպրոց

Ղեկավար՝ Քրիստինե Պետրոսյան

2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԹԵՄԱ 1. Համագործակցային մեթոդների բնութագիրը.....	4
ԹԵՄԱ 2. Համագործակցային ուսուցման հիմնական տարրեր.....	10
ԹԵՄԱ 3. Համագործակցային մեթոդների դերը ուսուցման արդյունավետության բարձրացման գործում	15
Եզրակացություն.....	21
Գրականության ցանկ.....	22

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը

Ակտիվ ուսուցման մեթոդները նպաստում են սովորողների ազատ և ինքնուրույն մտածելու, սեփական կարծիք հայտնելու, պատասխանատու որոշումներ կայացնելու, ընտրություն կատարելու հմտությունների զարգացմանը, ճանաչողական գործընթացում ինքնուրույն կողմնորոշմանը: Այդ մեթոդները զույգերով, խմբով մտավոր աշխատանքի եղանակներն են՝ ուղղված համատեղ որոնումների և մտորումների քննարկմանը, ընդհանուր որոշումների կայացմանն ու իրագործմանը: Ժամանակակից մեթոդների հիմքում ընկած է սովորողի ինքնուրույն ուսումնական գործունեությունը, գիտելիքի ձեռքբերման գործընթացում նրա անմիջական, ակտիվ մասնակցությանը: Ուսուցման ժամանակակից մեթոդների բոլոր տեսակները կատարում են երկու կարևոր գործառույթ.

- նպաստում են գիտելիքների ամրապնդմանը և խորացմանը
- խթանում են նոր գիտելիքների արդյունավետ յուրացմանը:

Համագործակցային մեթոդների միջոցով ապահովվում են ուսուցման այնպիսի պայմաններ որոնց առկայությամբ յուրաքանչյուր սովորող յուրացնում է ոչ միայն ուսումնական նյութը այլ ակտիվորեն համագործակցում է իր համադասարանցիների հետ: Համագործակցային են այն մեթոդները, որոնց կիրառման ժամանակ սովորողը ուսուցանող համակարգում հանդես է գալիս մշտապես փոփոխվող սուբյեկտիվ-օբյեկտիվ հարաբերություններում, պարբերաբար դառնալով նրա ինքնավար ակտիվ տարրը:

Ժամանակակից պահանջներից է նաև ուսուցման գործընթացը իրական կյանքին մոտեցնելը: Ելնելով ուսուցման առանձնահատկություններից՝ գործունեության ողջ համակարգը պետք է ընդգրկի հետևյալը՝ միջավայրը, մարդկանց, կառուցվածքը, հարաբերությունները, գաղափարախոսությունը, նպատակները, ուսուցման բովանդակությունը, հարմարվելու ունակությունը և կամքը: Այլևս բավարար չէ ուսուցումը որպես կյանքի նախապատրաստություն դիտարկելը: Ուսուցումը ինքը պիտի հիմնված լինի կյանքի իրավիճակների վրա: Հենց այդպիսին են ուսուցման համագործակցային մեթոդները: Սրանով այդ մեթոդները

օգնում են ամբողջ կյանքի համար անհրաժեշտ հմտությունների, կարողությունների զարգացմանը:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակը՝ բացահայտել համագործակցային մեթոդների կիրառման արդյունավետությունը տարրական դպրոցի ուսուցման գործընթացում:

Հետազոտական աշխատանքի գործնական նշանակությունը: Մշակել և առանձնացնել համագործակցային մեթոդների բանկ, որը կընդլայնի տարրական դպրոցի ուսուցիչների գիտելիքները ուսուցման գործընթացում համագործակցային մեթոդների կիրառման վերաբերյալ: Մեր կողմից մշակված դասերի նմուշ օրինակները գործնականորեն և մեթոդական օգնություն կլինեն ուսուցիչների համար:

Հետազոտական աշխատանքը բաղկացած է՝ ներածությունից, երեք թեմաներից, եզրակացությունից, գրականության ցանկից:

Թեմա 1. Համագործակցային մեթոդների ընդհանուր բնութագիրը

Ժամանակակից մանկավարժության գերխնդիրը ոչ թե սովորողին սովորել սովորեցնելն է, այլ սովորողի մեջ սովորելու ցանկություն և նոր գիտելիքներ ձեռք բերելու անընդհատ ձգտման ձևավորումը՝ դրանով պայմանավորելով ուսումնական գործընթացի հաջողությունը, ուսուցչի և սովորողների փոխհարաբերությունները, ինչպես նաև սովորող - կուլեկտիվ համագործակցությունը: «Methodos» հունարենից թարգմանաբար նշանակում է «ուղի, միջոց»: Ուսուցման մեթոդ ասելով՝ մենք հասկանում ենք անընդհատ կիրառվող աշխատանքի ձև, որը կիրառում է ուսուցիչը՝ ուսումնական գործընթացում, որը հնարավորություն է տալիս զարգացնել աշակերտների իմացական կարողությունները, հետաքրքրությունները, ձեռք բերել նոր կարողություններ և հմտություններ, ինչպես նաև այդ ամենը կիրառել գործնականում: Ուսուցման մեթոդների մշակման ասպարեզում մեծ ավանդ ներդրեցին Վերածննդի դարաշրջանի հումանիստ մանկավարժներ Վիտտորինո դա Ֆելտրեն, Ֆրանսուա Ռաբլեն, Թոմաս Մորը, Միշել Մոնտեն և ուրիշներ: Նրանք առաջարկում էին դպրոցում կիրառել ուսուցման՝ զրույցի, վարժությունների,

ցուցադրման մեթոդները: Հայ մանկավարժության պատմության մեջ ուսուցման մեթոդների հիմնավորման գործում մեծ ավանդ են ներդրել նաև հայ դպրոցի ու մանկավարժական մտքի նշանավոր գործիչներ: Այսպես օրինակ, 7-րդ դարի ականավոր գիտնական մանկավարժ Անանիա Շիրակացին ուսուցման գործընթացի կազմակերպման կարևոր պայմաններից էր համարում ուսուցման գործընթացում բազմաբնույթ մեթոդների գործադրումը: Վերածննդի դարաշրջանի ականավոր գիտնական մանկավարժ Հովհաննես Սարկավագ Իմաստասերը նրանցից մեկն էր, ով անընդհատ որոնում ու գտնում էր ուսուցման ավելի արդյունավետ այնպիսի մեթոդներ, որոնք ընդունելի են եղել հետագա բոլոր ժամանակների առաջավոր դպրոցների կողմից և համահունչ են անգամ այսօրվա դպրոցի պահանջներին: Հայկական դպրոցի պատմության մեջ առաջին անգամ նա էր, որ կարդալ ու գրելու անջատ ուսուցման փոխարեն մտցրեց մինչ այդ չընդունված միաժամանակյա ուսուցման եղանակը: Նա հորդորում էր իր աշակերտներին ոչ միայն կարդալ, այլև գրել: Նա իր աշակերտներին կարդալ ու գրել է ուսուցանել, բացատրելու, գրքի վրա աշխատելու, վարժությունների, հարցազրույցի, ստուգման ու գնահատման և ուսուցման այլ մեթոդներով:

Հայ մանկավարժության մեջ երախտավոր Վարդան Արևելցու առաջադրած ուսուցման հիմնական մեթոդներից են պատմելու, բացատրելու, դերերով կարդալու, գրաֆիկ աշխատանքների մեթոդները:

Մեծ ուսուցչապետ Հովհան Ռոտունեցին բացառիկ նշանակություն է տվել գործնական մեթոդներին, գրավոր և բանավոր վարժություններին:

Հայ մեծ լուսավորիչ մնակավարժ Խ. Աբովյանն իր աշխատություններում մեթոդական ձեռնարկներում քննարկել է ուսուցման տեսության բազմաբնույթ հարցեր, անդրադարձել է նաև ուսուցման մեթոդներին: Անընդհատ որոնումներ կատարելով՝ նա գտնում և պրակտիկայում գործադրում էր ուսուցման արգասավոր մեթոդներ՝ ուսումնական նյութի պատմելն ու բացատրելը, զրույցը, գրքի վրա ինքնուրույն աշխատելը, վարժությունները, էքսկուրսիան, գործնական աշխատանքները և այլ մեթոդներ: Խ. Աբովյանն իր պրակտիկ մանկավարժական գործունեության տարիներին առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձրել մայրենի

լեզվի ավանդական մեթոդներին: Նա գրաճանաչության գործընթացը անչափ պարզեցրեց՝ ներմուծելով հնչյունային մեթոդը:

Ուսուցման մեթոդների ընդհանուր համակարգում Ա. Բահաթրյանն առանձին կարևորություն է տալիս ուսուցչի կողմից իրականացվող պատմելու, բացատրելու մեթոդին, զրույցին, վարժություններին, խմբիկ-առաջադրանքներին, սովորողների ինքնուրույնությունն ու ակտիվությունը զարգացնող բանավեճերին: Արժանի տեղ էր տալիս նաև ցուցադրման, էքսկուրսիայի, գործնական աշխատանքների մեթոդներին: Արդարացի է Ա. Բահաթրյանի պահանջն այն մասին, որ ուսուցիչը պետք է ձգտի դասի ժամանակ կիրառել բազմազան մեթոդներ, որպեսզի նյութը յուրաքանչյուր սովորող յուրացնի իր հնարավորություններին համապատասխան:

«Երեխան կարող է և չլինել նշանավոր գիտնական , բայց դառնալ ինքնուրույն մարդ, ով ընդունակ է վերլուծել իր արարքները, վարքը, ինքնակատարելագործվել, իրացնել իրեն շրջակա աշխարհում , նրան անհրաժեշտ է սովորել»:

Ինչպե՞ս սովորողը կվարժվի կատարել իր աշխատանքը՝ ուսումը: Կլինի՞ արդյոք, ուսումը գրավիչ նրա համար, կստիպի՞ մտածել, քննադատորեն վերախմաստավորել: Այս ամենը և շատ այլ բան կախված է նրանից, թե դասի ժամանակ ինչ պայմաններ են ստեղծված սովորողների համար:

Ուսուցման մեթոդները մնակավարժի և սովորողի համատեղ աշխատանքն են ուսումնական գործունեություն կազմակերպելու նպատակով: Եթե խոսքը վերաբերում է միայն ուսուցչի գործունեությանը, ապա տեղին է խոսել դասավանդման մեթոդների մասին, իսկ եթե միայն սովորողի գործունեությանն է վերաբերում, ապա՝ ուսանելու մեթոդներին: Մեթոդն այն մեխանիզմն է, որն ապահովում է դասավանդողի և սովորողի մանկավարժորեն որոշակի նպատակադրում ունեցող փոխկապակցված գործունեությունը:

Ուսումնական գործընթացում կիրառվում են բազմաթիվ մեթոդներ: Մենք մասնավորապես անդրադառնալու ենք այն մեթոդներին, որոնցում առկա է սովորողների դերը, որոնք աշակերտներին դարձնում են գիտելիքների և կարողությունների ձեռքբերման գործընթացի մասնակիցը: Այդ մեթոդների թվին է պատկանում համագործակցային ուսուցումը: Այն սովորելու անհատական ոճերի,

սովորողի ինքնուրույնության և շարժառիթների իրականացման լավագույն ձևն է: Միասին աշխատելով աշակերտները կարող են համատեղ նպատակների հասնել:

Համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիան 20-րդ դարի 80-ական թվականներից սկսեց լայն տարածում գտնել: Այս տեխնոլոգիայի ծագման , զարգացման հիմքում ինովացիոն գործընթացներ են, որոնք դիտարկել են մի շարք նորարար- մանկավարժներ՝ Կ.Դ. Ուշինսկին, Ն.Պ. Պիրոգովը, Լ.Ն. Տոլստոյը, Ս.Տ. Շացկին, , Յա. Կորչակը, Կ. Ռոջերսը, Հ. Հինդիլյանը, Ս. Մանդինյանը և այլոք:

Համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիան, ըստ կիրառման եղանակի, ընդհանուր մանկավարժական տեխնոլոգիա է, որի հիմքում մարդասիրական մանկավարժության դրույթներն են: Այդ պատճառով էլ այս տեխնոլոգիան ունի կիրառման լայն շրջանակ՝

- կրթական բոլոր աստիճաններում՝ սկսած նախադպրոցական կրթությունից մինչև ուսուցիչների որակավորման բարձրացման դասընթացները,
- գրեթե բոլոր ուսումնական առարկաների դասաժամերին՝ մայրենի և օտար լեզուներ, տեխնոլոգիա, ինֆորմատիկա, կերպարվեստ, մաթեմատիկա և այլն,
- այն նաև դաստիարակության տեխնոլոգիա է , հաջողությամբ կիրառվում է արտադասարանական և արտադպրոցական աշխատանքներում, դպրոց-ընտանիք փոխգործակցության համատեքստում [2, էջ 148]:

Համագործակցային ուսուցման հիմքում ընկած են հիմնականում երեք տեսություններ՝ սոցիալական փոխկախվածության, ճանաչողության զարգացման, վարքագծային ուսումնառության:

Սոցիալական փոխկախվածության տեսության նրկայացուցիչները (Կուրտ Կաֆկա, Կուրտ Լեվին) խումբը դիտում են որպես դինամիկ ամբողջություն, որտեղ շեշտադրվում է ընդհանուր նպատակից բխող փոխկախվածությունը. խմբի անդամներից մեկի վիճակի փոփոխությունը հանգեցնում է մյուսների վիճակների փոփոխության: Իսկ ներխմբային լարումը հանգեցնում է խմբի ընդհանուր նպատակի իրականացմանը:

Ճանաչողական զարգացման տեսությունն իր հիմքում ներառում է Պիաժեի, Վիգոտսկու, Բրուների հայացքները: Վիգոտսկին ասում էր՝ գիտելիքին հատուկ է սոցիալական որոշակի բնութագիր, և ծնվում է ծագած խնդիրների ըմբռնման և

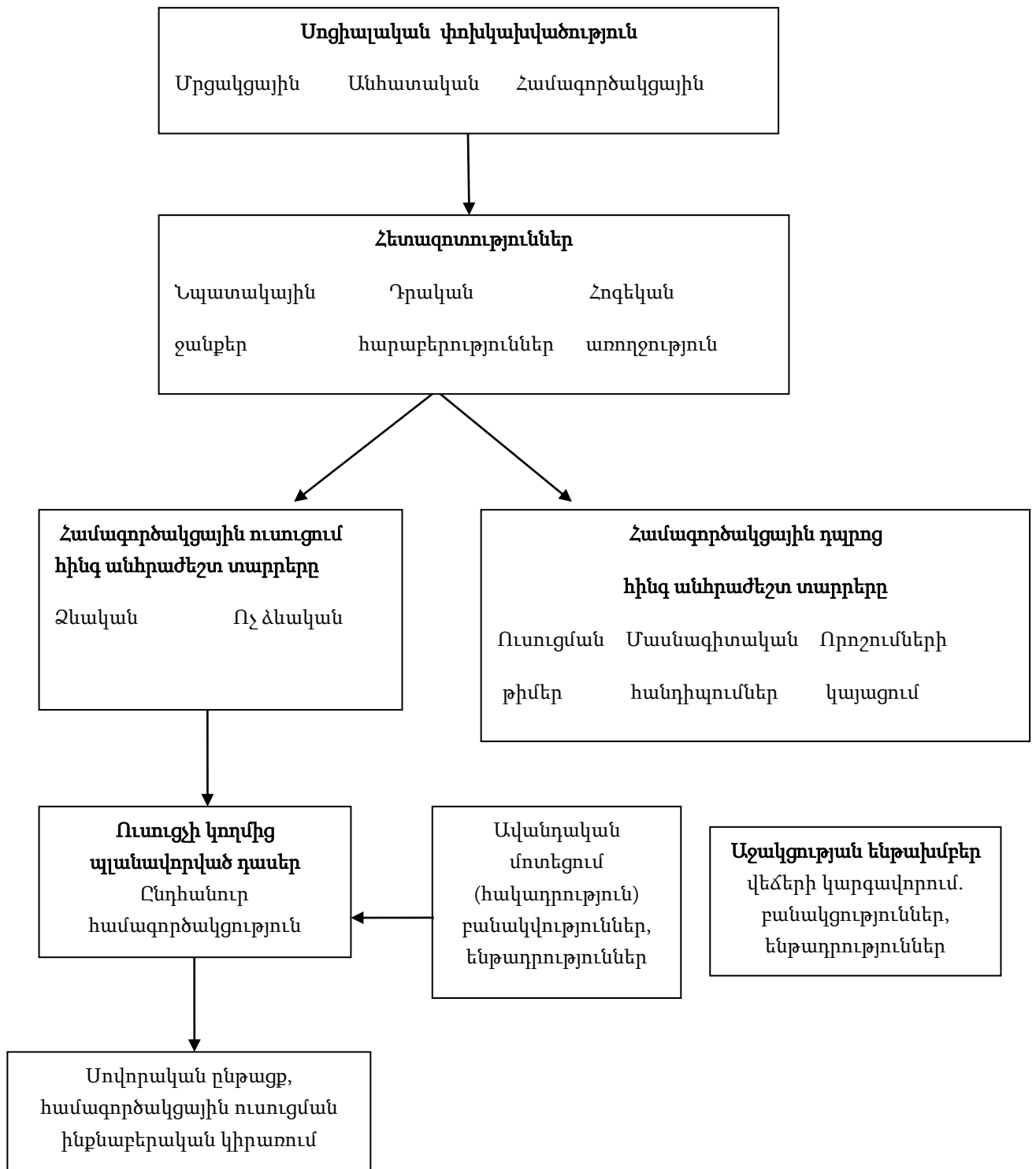
լուծման ընթացքում գործադրած համատեղ ջանքերով: Նյութը վերապատմելու կամ վերաշարադրելու ընթացքում սովորողներն արդեն ձևավորված ճանաչողական կառուցվածքներում որոշակի փոփոխություններ են կատարում: Հետևաբար, ըստ Վիգոտսկու, մտավոր աշխատանքի լավագույն ձևը սովորածը ընկերոջը բացատրելն է: Իսկ Ջերոմ Բրուները մշակեց հետազոտական ուսուցման գաղափարը, որը շրջադարձային եղավ: Նա ներկայացնում է ճանաչողական ուսուցման մի մոդել, որտեղ տեղեկությունն անցնում է ընկալում-դասակարգում-յուրացում շղթայով և վերաճում գիտելիքի՝ հիմնվելով ոչ թե *ինչ* սովորելու, այլ *ինչպես* սովորելու սկզբունքի վրա:

Վարքագծային ուսումնասության տեսության կողմնակիցները շեշտադրում են խմբային աշխատանքի արդյունքի խրախուսումը, որը որոշակի դրդապատճառ կամ շարժառիթ (մոտիվացիա) է դառնում ուսուցման գործընթացի համար: Մքիները մշակեց ծրագրավորված ուսուցման մի ձև, ըստ որի՝ ուսումնական նյութը բաժանվում է տրամաբանական հաջորդականություն ներկայացնող փոքրիկ մասերի՝ քայլերի: Պատասխանելով համեմատաբար պարզ և հեշտ մի քանի հարցերի՝ աշակերտները խրախուսանք են ստանում, ինչը դառնում է ուսուցման գործընթացը շարունակելու և նյութն ամբողջությամբ յուրացնելու խթան:

Խմբում սոցիալական փոխկապվածության գաղափարը ամբողջացրին ամերիկացի Ջոնսոն եղբայրները: Նրանք զարգացրին «Սոցիալական փոխկախվածության» տեսությունը՝ նշելով սոցիալական փոխկախվածության ազդեցությունը սովորողների նվաճումների, փոխհարաբերությունների, հոգեբանական առողջացման և սոցիալական զարգացման վրա՝ միջանկյալ փոփոխությունների միջոցով: Ներկայումս համագործակցային ուսուցումը լայն տարածում ունի սկանդինավյան երկրներում և ԱՄՆ-ում:

Ի՞նչ է համագործակցային ուսուցումը: Բերված գծագիրը ցույց է տալիս համագործակցային ուսուցման հիմնական հատկանիշները:

Գծագիր 1

Աղբյուր՝ D. Johnson, R. Johnson, E. Holubec, 1994, էջ 4:

Համագործակցային ուսուցման կարևորագույն ձեռքբերումներն են

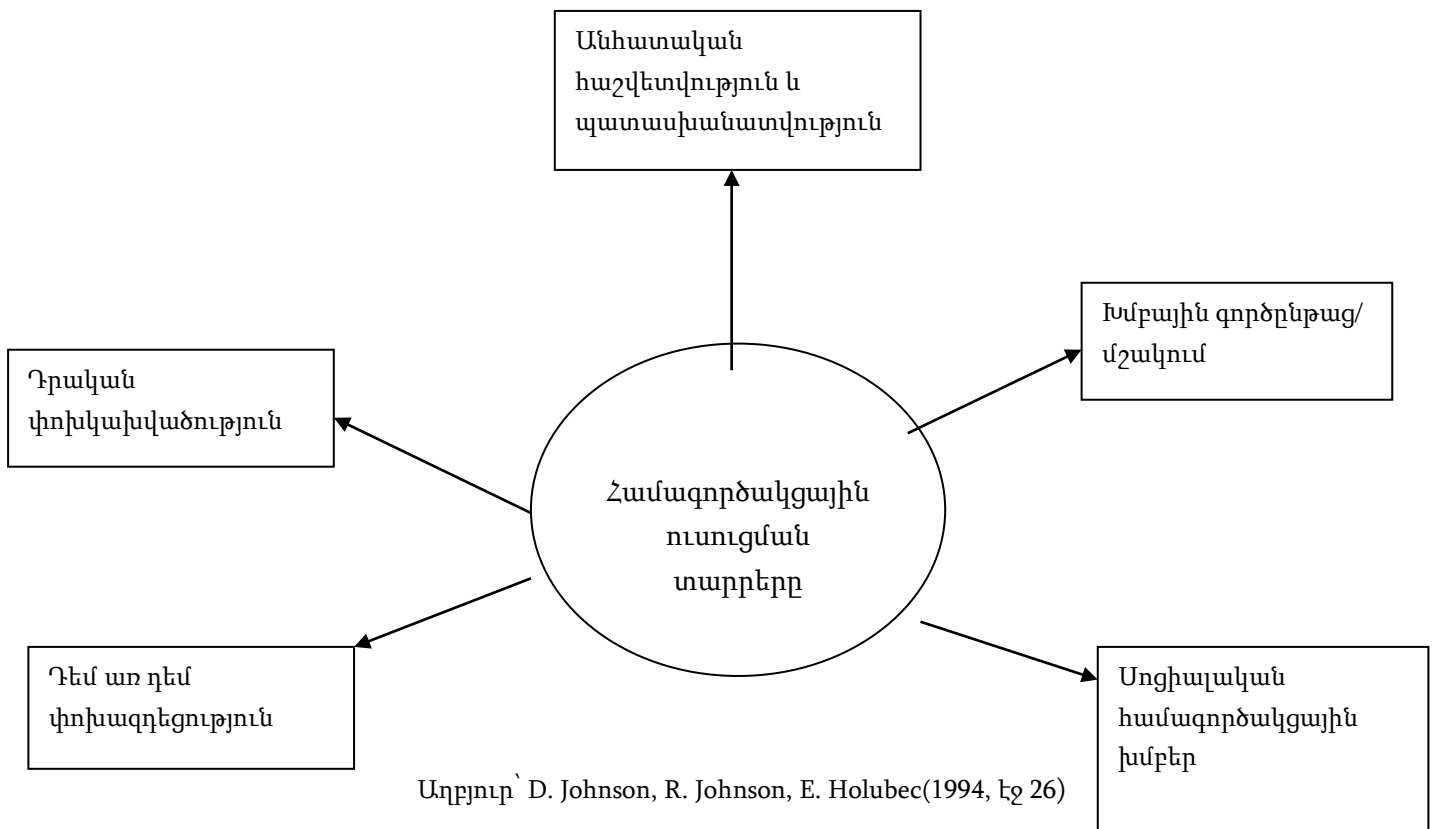
- անձի զարգացումը և անհատականության ձևավորումը.
- հոգեբանական և ֆիզիկական առաջընթացի ապահովումը.
- սթրեսի հաղթահարումը.
- շրջապատողների հետ առողջ փոխհարաբերությունների կառուցումը

ԹԵՄԱ 2. Համագործակցային ուսուցման հիմնական տարրերը

Համագործակցային ուսուցման տարրերի կիրառումը նպաստում է դասարանում նոր՝ համագործակցային միջավայրի ձևավորմանը, օգնում է ուսուցչին հասկանալու համագործակցային ուսուցման էությունն ու պլանավորելու դասը, պայմաններ է ստեղծում ուսուցման արդյունավետության գնահատման և արժևորման համար, ինչպես նաև ապահովում է ռեֆլեքսիան և բարելավում է խմբային աշխատանքը:

Գծագիր 2

Համագործակցային ուսուցման հիմնական տարրերը

Դրական փոխկախվածություն

Համագործակցային ուսուցման ապահովման կարևոր պայմաններից է խմբի անդամների միջև դրական՝ աջակցող փոխկախվածության ապահովումը: Փոխկախվածություն կարող է առաջանալ երեք տարբեր ձևերով

1. **Մրցակցային.** երբ խմբի անդամները ուսուցման նպատակներին հասնելու համար մրցում են միմյանց հետ:
2. **Անհատական.** երբ խմբի անդամները առկախվում են խմբակիցներից և յուրաքանչյուր աշակերտ կատարում է իր անհատական առաջադրանքը:
3. **Համագործակցային.** երբ խմբի անդամները համագործակցում են միմյանց հետ ընդհանուր նպատակին հասնելու համար:

Դրական փոխկախվածությունը այն զգացումն է , որ խմբի յուրաքանչյուր անդամ կապված է խմբի մյուս անդամների հետ այնպես, որ չի կարող հաջողության հասնել միայնակ: Կարելի է ասել, որ դրական փոխկախվածությունը համագործակցային ուսուցման <<սիրտն>> է:

Ղեմ առ դեմ փոխազդեցություն

Երբ խմբերում ստեղծվել է դրական փոխկախվածություն, անհրաժեշտ է առավելագույնի հասցնել աշակերտների կողմից միմյանց սատարելու գործոնը: Այս դեպքում խմբի անդամները աշխատում են դեմ-դիմաց և տեսնում են միմյանց :

Անհատական հաշվետվություն և պատասխանատվություն

Համագործակցային ուսուցման նախապայմաններից մեկն այն է , որ սովորողը հաշվետու է իր և յուրաքանչյուր անդամի համար: Անհատական հաշվետվությունն ու պատասխանատվությունն առկա են, երբ առանձին գնահատվում է յուրաքանչյուր աշակերտի առաջադիմությունը: Անհատական հաշվետվությունն ու պատասխանատվությունը համագործակցային ուսուցման կայացման անհրաժեշտ պայմաններից են:

Սոցիալական համագործակցային խմբեր

Խմբային առաջադրանքներ կատարելիս աշակերտները անցնում են այնպիսի իրավիճակներով, որոնք պահանջում են բարդ փոխհարաբերություններ և սոցիալական հմտություններ: Աշակերտների մոտ համագործակցային հմտությունների ձևավորման նպատակով ուսուցչի տրամադրած ժամանակն ու գործադրած ջանքերը կախված են աշակերտների նախնական պատրաստվածության

աստիճանից: Սոցիալական հմտությունները ըստ համագործակցային ուսուցման լինում են չորս մակարդակների՝ ձևավորում, գործունեություն, ձևակերպում, խմորում:

Խմբային գործընթաց/ մշակում/

Խմբային գործընթացը (group processing) կապված է խմբային համագործակցության բարելավման հետ: Խմբային գործընթացը այն գործողությունների հաջորդականությունն է, որոնք կատարվում են կոնկրետ ժամանակահատվածում, կոնկրետ նպատակի հասնելու համար: Խմբային աշխատանքի ավարտից հետո կատարվում է միասնական քննարկում: Բոլոր խմբերում թե՛ փոքր, թե՛ մեծ խմբային գործընթացը ներառում է հետևյալ բաղադրիչները.

- Հետադարձ կապ
- Անդրադարձ/ քննարկում
- Բարելավման նպատակներ/ պլանավորման բարելավում
- Հաղթանակի տոնում

Համագործակցային ուսումնառության տեսության ժամանակակից ներկայացուցիչ, Հելսինկիի համալսարանի պրոֆեսոր Պասի Սահլբերգը (20-րդ վերջ) կարևորելով վերը նշվածները ավելացրել է համագործակցային ուսուցման ևս մեկ տարր՝ փոխներգործուն (ինտերակտիվ) կառուցվածք ունեցող առաջադրանք:

Փոխներգործուն կառուցվածք ունեցող առաջադրանք

Փոխներգործուն է կոչվում այն առաջադրանքը, որը կատարելու համար պահանջվում է թիմային աշխատանք: Փոխներգործուն ուսուցման առաջադրանքի ամենակարևոր չափանիշն այն է, որ խմբի յուրաքանչյուր անդամ կարողանա հեշտությամբ մասնակցել առաջադրանքի կատարմանը: Փոխներգործուն առաջադրանքի կատարման համար հաճախ պահանջվում են տարբեր տեսակետներ, կարծիքներ և գաղափարներ: Համագործակցային ուսուցումը առավել արդյունավետ է, երբ առաջադրանքները ներառում են համագործակցային ուսուցման տարրերը: Փոխներգործուն առաջադրանքի դեպքում յուրաքանչյուրը գիտի առաջադրանքի մասին որևէ բան, սակայն ոչ ոք դրա մասին չգիտի ամեն ինչ: Ուսուցիչը չպետք է աշակերտին մատուցի այնպիսի նյութ, որը որևէ մարտահրավեր չի պարունակում իր

մեջ, այլ գտնի այնպիսի առաջադրանքներ, որոնք լուրջ մարտահարավեր են ամբողջ խմբի համար, ստիպում են մտածել առաջադրանքի կատարման համար:

Համագործակցային ուսուցումն ակնկալում է ուսուցչի դերի փոփոխություն. ուսուցիչն առաջնորդում և ուղղորդում է դասարանը՝ ստեղծելով փոխադարձ վստահության մթնոլորտ և համագործակցությունը խթանող միջավայր: Ուսուցիչը հրամայողից վերափոխվում է հրահանգչի, աջակցողի և դիտարկողի: Համագործակցային ուսուցումը կազմակերպելու համար նախ և առաջ դասարանը պետք է բաժանվի խմբերի:

Համագործակցային ուսուցման խմբերը ունեն հետևյալ դասակարգումը՝

Համագործակցային ֆորմալ խմբեր-խմբում ընդգրկված անդամները առաջադրանքի կատարման համար աշխատում են մեկ դասաժամի կամ մի քանի դասաժամի ընթացքում: Յուրաքանչյուր աշակերտ իր առջև ունի պարտականություն. Խմբի յուրաքանչյուր անդամի ուսուցման արդյունավետությունը հասցնել առավելագույնի: Ամեն մի առաջադրանք պետք է ունենա նպատակ: Նախքան ուսուցման գործընթացին անցնելը որոշվում է, թե խումբը քանի աշակերտ է ընդգրկում: Աշակերտները պետք է համագործակցեն միմյանց հետ, աջակցեն մեկը մյուսին: Համագործակցային ուսուցման խմբերը փոքր են՝ երկուսից չորս անդամ: Խմբերը ձևավորվում են ըստ պատահական ընտրության սկզբունքով: Ուսուցիչը խմբին տալիս է հետևյալ հանձնարարությունները՝

Խմբերը ձևակերպում են առաջադրանքը և լուծում այն:

Խմբի անդամներից մեկը ներկայացնում է կատարված աշխատանքի արդյունքները:

Սովորողները պետք է ուշադիր լսեն ներկայացված նյութը և հարցեր տան:

Յուրաքանչյուր խումբ ներկայացնում է կատարած աշխատանքների հաշվետվություն:

Համագործակցային ոչ ֆորմալ խմբեր- խմբում ընդգրկված անդամները միասին աշխատում են մեկ քննարկման կամ մեկ դասաժամի ընթացքում: Համագործակցային ուսուցման ոչ ֆորմալ խմբերը հաճախ այնպես են ձևավորվում, որ կարողանում են արագորեն մասնակցել երեքից հինգ թույլ տևողությամբ քննարկումներին: Ուսուցիչը պետք է կազմակերպի ներածական քննարկումներ, խմբային քննարկումներ և

ամփոփի այդ քննարկումները: Ուսուցման ընթացքում ուսուցչի մոտ դժվարություն է առաջանում սովորողների կողմից նյութի ճիշտ մատուցումը, բացատրությունը: Այս դժվարությունները հաղթահարելու համար ուսուցիչը կարող է հանդես գալ ուղղորդողի դերում, որն էլ բարենպաստ է անդրադառնում արդեն նախապատրաստված ընթացքի վրա:

Հենակետային համագործակցային խմբեր-այս խմբերը գործում են առնվազն մեկ կիսամյակի ընթացքում: Այս խմբերի անդամները աջակցում են միմյանց, օգնում են և խրախուսում: Այն ներառում է բացակա ընկերներին աջակցելը, օգնել անցած նյութի յուրացման հարցում: Այս խմբերը երկարաժամկետ են և ապահովում են երկարատև, հոգատար փոխհարաբերություններ: Խմբերը անցկացնում են պաշտոնական հանդիպումներ, կատարում են քննարկումներ որոշում խմբի անդամի առաջադիմության չափը: Հենակետային խմբերն ունեն անձնական պատասխանատվություն՝ լսել և սատարել խմբի անդամներին: Որքան մեծ է դպրոցը և դասարանը այնքան ավելի կարևոր է հենակետային խմբեր ունենալն: Սովորաբար հենակետային համագործակցային խմբերը ուսուցչի կողմից ձևավորվում են նախապես խմբի անդամներին ուսումնասիրելուց հետո [1, էջ45]:

Տարրական դպրոցում ֆորմալ, ոչ ֆորմալ և հենակետային խմբերի ձևավորումն ընդունելի է: Ուսուցիչն ինքն է որոշում, թե տվյալ թեմայի շրջանակներում ինչպիսի խմբեր կարելի է ձևավորել՝ կարևորելով ուսումնական նյութի առանձնահատկությունները, նպատակները, սովորողների հետաքրքրությունների սահմանները, նրանց զարգացվածության աստիճանը, խմբում աշխատելու ցանկությունը և այլն:

Խմբում յուրաքանչյուր սովորողի տրվում է որևէ դեր՝ առաջնորդ, ընդդիմախոս, նյութերի վերլուծաբան, փորձագետ, դիտորդ, կազմակերպիչ, օգնական, ժամանակը պահող և այլն: Համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառումը նպաստում է կրտսեր դպրոցականների մտածողության զարգացմանը, նրանք սովորում են լսել, ընկալել և վերլուծել ուսումնական նյութը, ինքնուրույն որոշումներ կայացնել, ձևավորում է ինքնագնահատական, համագործակցություն, փոխօգնություն, կոնֆլիկտների, խնդիրների, համատեղ լուծման կարողություններ [2, էջ152]:

ԹԵՄԱ 3 Համագործակցային մեթոդների դերը ուսուցման արդյունավետության բարձրացման գործում

Ակտիվ ուսուցման մեթոդները ենթադրում են օգտագործել այնպիսի մեթոդների համակարգ, որոնց ժամանակ ուսուցիչը չի մատուցում պատրաստի գիտելիքներ, այլ ուսանողների կողմից գիտելիքի ինքնուրույն ձեռք բերում՝ ակտիվ ճանաչողական գործունեության ընթացքում: Լ. Ս. Վիգոտսկին ձևակերպել է օրենք, որտեղ ասվում է, որ ուսուցմանը հետևում է զարգացումը, իսկ անձը զարգանում է գործունեության մեջ: Համագործակցային մեթոդների հիմքում ընկած է երկխոսությունը, ինչպես ուսուցչի և աշակերտների միջև, այնպես էլ իրենց՝ աշակերտների միջև: Երկխոսության ընթացքում զարգանում է հաղորդակցման հմտությունները, խնդիրները միասին լուծելու կարողությունները, և ամենակարևորը զարգանում է աշակերտների խոսքը:

Ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառման նպատակն է սովորողներին ներգրավել ինքնուրույն իմացական գործունեության մեջ, ստեղծել անձնական շահագրգռվածություն ցանկացած ճանաչողական խնդիրներ լուծելու համար, սովորեցնել կիրառել ձեռք բերված գիտելիքները: Ակտիվ մեթոդների նպատակն այն է, որ գիտելիքների և հմտությունների ձեռք բերման գործընթացում ընդգրկվեն բոլոր հոգեկան գործընթացները (խոսքը, հիշողությունը, երևակայությունը և այլն) [3, էջ 163]:

Համագործակցային մեթոդների անվանման հիմքը համագործակցել բառն է: Սկզբնական շրջանում այսպես էր անվանվում՝ ուսումնական պարապմունքների մի որոշակի տարբերակ, որն սովորողներին միմյանց հետ հաղորդակցվելու, ուսումնասիրվող հարցը համատեղ քննարկելու, բանավեճային իրադրություններում ակտիվ մասնակցելու և տվյալ հարցի վերաբերյալ սեփական պատկերացումները ձևավորելու բարենպաստ հնարավորություններ է տալիս: Հետագայում ավելի տարածվեց ինտերակտիվ մեթոդներ բառակապակցությունը, որը ներառում էր վերոհիշյալ հնարավորություններով դրսևորող ուսումնական պարապմունքների

կազմակերպման մի շարք համանման տարբերակներ: Իհարկե, ցանկացած սոցիալական գործընթաց մարդկանց փոխազդեցություն է, մասնավորապես՝ ուսուցումը նպատակաուղղված և հատուկ կերպով կազմակերպված փոխազդեցություն է:

Խմբային պարապմունքների բավական լուրջ պրոբլեմներից մեկն այն է, որ ուսումնական խմբի անդամների մեծ մասը պասիվ լսողի դերում է հայտնվում: Սրա հաղթահարման ուղիներից մեկն սովորողների միջև արդյունավետ փոխազդեցության կազմակերպումն է, ինչն էլ հենց հանդիսանում է ինտերակտիվ մեթոդի հիմնական գաղափարը: Սակայն խմբային ուսուցման պայմաններում սովորողների միջև փոխազդեցություն կազմակերպելու հնարավորությունները սահմանափակ են: Այստեղ հիմնականում օգտագործվում են ենթախմբային կամ համախմբային քննարկումների տարբեր հնարներ ու մեթոդներ, որոնք բավական արդյունավետ են կարծիքների ձևավորման, փոխանակման ընդհանուր մոտեցումների մշակման համար: Եթե երեխայի գործունեության առաջնային և ցանկալի ձևը համարվում է խաղը, ապա ուսուցման կազմակերպման համար պետք է օգտագործեն գործունեության այս ձևը՝ համատեղելով խաղը և ուսումնական գործընթացը, ավելի ճիշտ, օգտագործել խաղային գործունեությունը կրթական նպատակներին հասնելու համար: Այս դեպքում խաղի մոտիվացիոն ներուժը կուղղվի ուսումնական ծրագրի ավելի արդյունավետ իրագործմանը: Բարձր դրական մոտիվացիան կարող է լրացնող գործոն հանդիսանալ սովորողների ոչ բավարար բարձր ունակությունների ժամանակ, բայց հակառակ ուղղությամբ այդ սկզբունքը չի աշխատում՝ ոչ մի կարողություն չի կարող փոխհատուցել մոտիվացիայի բացակայությունը և ապահովել ուսուցման էական առաջընթաց: Բնական խաղային միջավայրում, որտեղ չկա պարտադրանք և կա հնարավորություն յուրաքանչյուր երեխայի համար ստեղծել հաղորդակցական ազատ միջավայր, անկախություն, ազատ իրականացնելու իրենց կարողությունները և կրթական կարիքները, հանդիսանում է ուսումնական նպատակներին հասնելու օպտիմալ տարբերակ: Եվ կրթական գործընթացում ուսուցման համագործակցային մեթոդների ներառումը թույլ է տալիս ստեղծել այդպիսի միջավայր՝ ինչպես դասարանում, այնպես էլ արտադպրոցական միջոցառումների ժամանակ: Տարբեր մեթոդներով ուսուցման և կրթական-

արտադրական արդյունավետ գործունեության ակտիվացման հնարավորությունները բազմազան են, դա կախված է համապատասխան մեթոդի բնույթից ու բովանդակությունից, կիրառման ձևից և ուսուցչի հմտությունից:

Մեթոդների կիրառումը նպաստում է՝

- Սովորողների ճանաչողական ակտիվության բարձրացմանը,
- կրթական գործընթացին ուսանողների ակտիվ ներգրավմանը,
- ինքնագործունեության խթանմանը,
- ճանաչողական գործընթացների խթանմանը՝ խոսք, հիշողություն, մտածողություն,
- ուսումնական նյութի առավելագույն մասի արդյունավետ յուրացմանը,
- ստեղծագործական մտածելակերպի զարգացմանը,
- աշակերտի անհատական հաղորդակցական –զգայական ոլորտի զարգացմանը,
- ուսումնական դրական խթանի զարգացմանը:

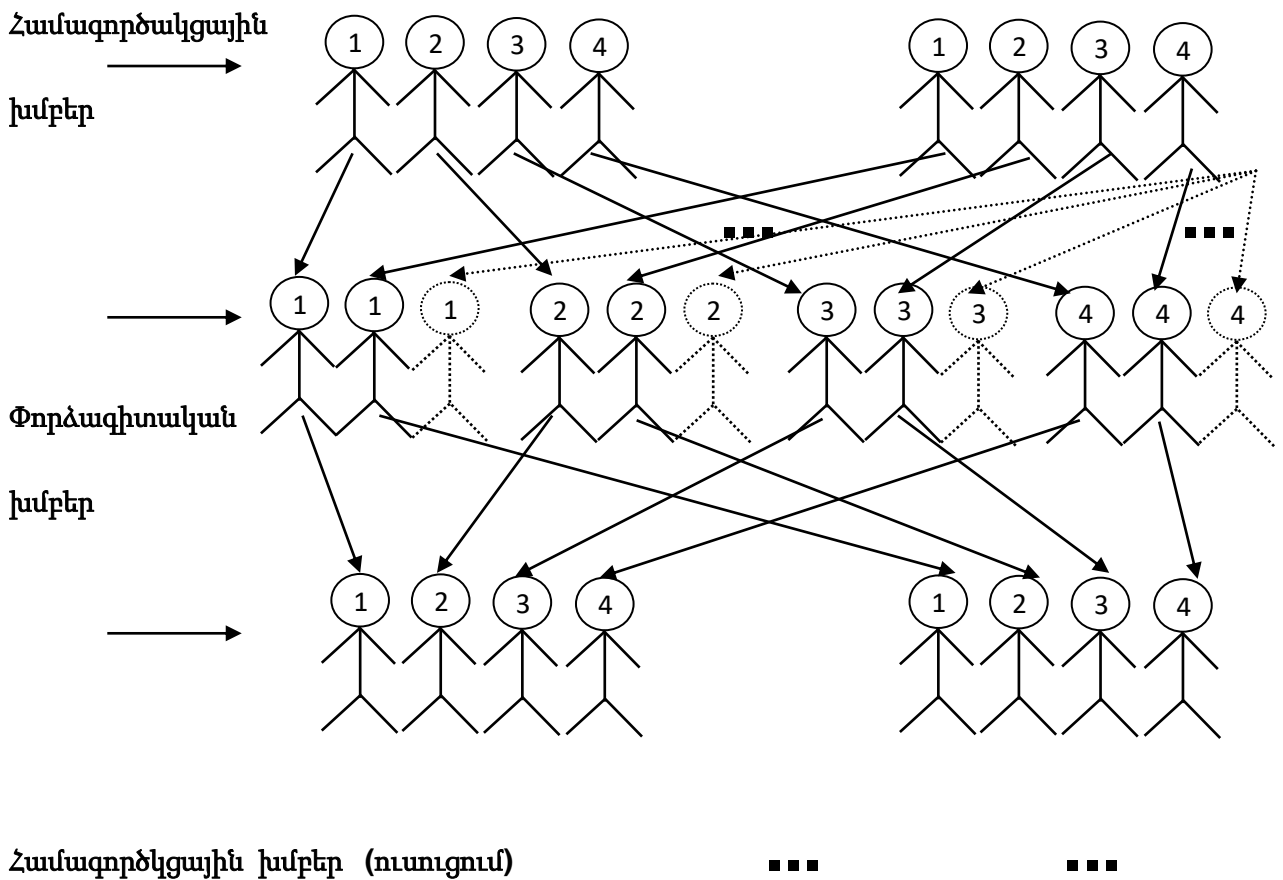
Գոյություն ունեն համագործակցային ուսուցման տարբեր մեթոդներ, որոնք ունեն ինչպես նմանություններ, այնպես էլ տարբերություններ: Համագործակցային ուսուցման մեթոդներն են՝ սովորողների թիմային առաջադիմություն, Խճանկար, Շրջագայություն պատկերասրահում, Երեք բանալի և մեկ կողպեք, Հինգ բոպեանոց ազատ շարադրանք:

Սովորողների թիմային առաջադիմության մեթոդ: Համագործակցային ուսուցման այս մեթոդը մշակել է Ռոբերտ Սլավինը: Այս մեթոդը խթանում է սովորողների ուսումնասիրությունը: Այստեղ էական է այն հանգամանքը, որ զնահատվում է սովորողների առաջընթացը: Այս մեթոդը խթան է հանդիսանում ցածր առաջադիմություն ունեցող սովորողների համար, քանի որ նույնիսկ չնչին առաջընթացի պարագայում նրանք կարող են ներդրում ունենալ թիմի արդյունավետության բարձրացման գործում: Իսկ միջին ու բարձր առաջադիմությամբ սովորողները պետք է մի կողմից օգնեն ընկերներին, մյուս կողմից՝ կարողանան պահպանել ու բարելավել իրենց նախորդ ցուցանիշները: Այս մեթոդը կիրառելիս զնահատվում է , թե՛ առանձին սովորողը և թե՛ խումբը:

Խճանկար (Ջիգսո, Jigsaw): Խճանկարը համագործակցային ուսուցման մեթոդ է: Այն մշակվել և փորձարկվել է Տեխասի համալսարանում՝ Էլիոթ Արոնսոնի և նրա գործընկերների կողմից, այնուհետև լրամշակվել է Սլավինի և վերջինիս գործընկերների կողմից: Խճանկարը դասարանում կարող է կիրառվել տարբեր ձևերով: Օրինակ՝ սովորողներին կարելի է բաժանել չորս կամ հինգ անդամ ունեցող տարասեռ խմբերի: Յուրաքանչյուր խմբի տալ դասի մեկ հատված և որոշակի ժամանակ: Ձևավորվում են փորձագիտական խմբերը: Փորձագիտական խմբերում սրված հատվածը յուրացնելուց հետո աշակերտները վերադառնում են հենակետային խմբերը: Յուրաքանչյուր փորձագետ սովորեցնում է իր թեման խմբի անդամներին: Արդյունքում նյութը յուրացնում են բոլոր սովորողները: Որպեսզի ամեն ինչ ավելի պարզ լինի ստոն ներկայացնում եմ գծագիրը.

Գծագիր 3

Խճանկար

Շրջագայություն պատկերասրահում: Մա <<Խճանկար>> մեթոդի տարատեսակ է, որի նպատակն է փոխանակել տեղեկություններ, մշակել գազափարներ և

կատարել անդրադարձ, ինչպես նաև զարգացմել լսելու, ինքնուրույն աշխատելու, քննադատաբար և ստեղծագործաբար մտածելու, ցածրաձայն խոսելու, աշխատանքի արդյունքը ներկայացնելու հմտություններ: Կրտսեր դպրոցականների հետ աշխատելիս խմբերին կարելի է տալ նույն առաջադրանքը կամ խնդիրը: Աշխատանքը վերջացնելուց հետո համեմատելով մյուս խմբերի աշխատանքների հետ աշակերտները հետադարձ կապ են ապահովում:

Խմբային հետազոտության մեթոդ: Խմբային հետազոտության մեթոդի կիրառման ժամանակ աշակերտները աշխատում են խմբերով մեկ թեմայի շուրջ: Համագործակցային ուսուցման մյուս մեթոդների նման խմբային հետազոտությունը հիմնվում է աշակերտների փոխոգնության վրա: Խմբային հետազոտության մեթոդի հեղինակը պրոֆեսոր Շարուն է, սակայն այս մեթոդի ակունքները հանդիպում են Ջոն Դյուիի տեսության մեջ: Այս մեթոդը կիրառելիս աշակերտները սովորում են համակարգված և վերլուծականորեն հետազոտել կոնկրետ խնդիրը: Աշակերտները խորությամբ են յուրացնում տրված նյութի բովանդակությունը և սովորում են համագործակցել հետազոտելու ընթացքում: Այսպիսով աշակերտները յուրացնում են բովանդակությունը, զարգանում է համագործակցային աշխատանքի հմտությունները:

Երեք բանալի և մեկ կողպեք: Աշխատանքը կարելի է կատարել զույգերով կամ խմբով այս մեթոդը կարելի է կիրառել այնպիսի դասերի իմաստի ընկալման փուլում, որոնք բավականին ծավալուն են, նույն նյութին կամ երևույթին վերաբերող մի շարք բնորոշ հասկանիշներ կան: Աշակերտներին առաջարկում ենք դասից դուրս երեք նախադասություն (երեք բանալի), որը կարևոր է այդ նյութը յուրացնելու համար, բնագրից ընտրել մեկ նախադասություն (կողպեք), որը կամփոփի, կընդհանրացնի ասելիքը, միտքը, գաղափարը:

Հինգ բուպեանոց ազատ շարադրանք: Հինգ բուպեանոց ազատ շարադրանքի մեթոդը կարող է կիրառվել ինչպես դասի խթանման փուլում, այնպես էլ կշռադատման՝ ելնելով դասի նպատակից և թեմայից: Ընտրում ենք թեման և առաջարկում հինգ բուպեի ընթացքում ազատորեն շարադրել իրենց մտքերը, որից հետո դադարեցնում են աշխատանքը և ունկնդրում մի քանիսի գրած շարադրանքը:

Համագործակցային ուսուցման ընթացքում ուսուցիչը ստանձնում է մեծ թվով պարտականություններ՝

- դասերի, վարժությունների, առաջադրանքների պլանավորում.
- սովորողների խմբերի ձևավորում.
- սովորողների տեղաբաշխում.
- առաջադրանքի ներկայացում, և բացատրում.
- խմբային աշխատանքի հսկողություն և անհրաժեշտության դեպքում միջամտություն.
- օգնություն սոցիալական հմտությունների զարգացման հարցում.

զնահատում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր դիտարկումների ընթացքում հանգեցինք այն եզրակացության, որ համագործակցային մեթոդները սովորողների ինքնուրույնության, շարժառիթների իրականացման լավագույն ձևն են: Միասին աշխատելով աշակերտները կարող են համատեղ նպատակների հասնել: Այն ապահովում է սովորողների ճանաչողական գործընթացների (խոսք, հիշողություն, մտածողություն) և սովորողների անհատական հաղորդակցական-զգայական ոլորտի զարգացմանը:

- Ուսումնասիրելով և վերլուծելով համապատասխան գրականությունը, եկանք այն համոզման, որ համագործակցային մեթոդները իրենց կարևոր տեղն ունեն տարրական դպրոցում, որոնց կիրառությունը նպաստում է կրտսեր դպրոցականների անձի սոցիալականացմանը և ինտեգրմանը հասարակության մեջ:
- Համագործակցային ուսուցման հիմնական տարրերի բացահայտումը և կիրառումը հիմնավորեց համագործակցային միջավայրի ձևավորման անհրաժեշտությունը, որն օգնում է ուսուցչին բարձրացնել ուսուցման գործընթացի արդյունավետությունը:
- Ուսումնասիրությունների արդյունքում բացահայտեցինք, որ ակտիվ ուսուցումը ենթադրում է այնպիսի մեթոդների համալիրի կիրառում, որը ոչ թե նախատեսում է ուսուցչի կողմից պատրաստի գիտելիքների հաղորդում, այլև խթանում է սովորողների ինքնուրույնությունը, ակտիվ ճանաչողական և տրամաբանական գործընթացները:

Ընդհանրացնելով կարող ենք ասել, որ ուսուցչի արդյունավետ աշխատանքի նախապայմաններից մեկը ուսուցման նորագույն փոխներգործուն մեթոդներին տիրապետելն է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աստվածատրյան Մ., Վարդումյան Ս., Արնատուրյան Ա., Օհանովա Ի., Պետրոսյան Ռ., Երեմյան Լ., «< Ուսումնառությունն ու դասավանդումը կրտսեր դպրոցում>> (ձեռնարկ ուսուցիչների համար), Երևան, հրատ. «Այրեքս» 2001, էջ 319
2. Արնատուրյան Ա., Օհանովա Ի., Հովհաննիսյան Գ., Զոհրաբյան Ա., Գրիգորյան Ք., Դավթյան Ս., «< Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները>> (ձեռնարկ ուսուցիչների համար), Երևան, հրատ. «Տիգրան Մեծ» 2005, էջ 335
3. Գյուլամիրյան Ջ., «<Մայրենիի տարական ուսուցման մեթոդիկա>>, Երևան, Զանգակ, 2015, էջ 314
4. Ես և շրջակա աշխարհը, 2-4-րդ դասարան. Ուսուցչի ձեռնարկ.- Եր.: 2007 էջ 80
5. Խաչատրյան Ս.Գ., Աշակերտների ինքնուրույն և ստեղծագործական աշխատանքի ձևերը մայրենիի ժամերին /համագործակցային ուսուցում/, «Նախա- շավիղ», 1. 2003, Երևան, «Տիգրան Մեծ», 64 էջ:
6. Խաչատրյան Ս.Գ., Ուսուցման ժամանակակից մեթոդների կիրառումը, Գյումրի, 2006, էջ 96
7. Հովհաննիսյան Ա., Հարությունյան Կ., Խրիմյան Մ., Խաչատրյան Ս., Բայաթյան Ն., Ալեքսանյան Լ., Պուրուկուրու Վ., Համագործակցային ուսուցում, Երևան, «Անտարես» հրատ., 2006, էջ 117
8. Ա. Հովսեփյան, Գ. Հովհաննիսյան, Ն. Տոդանյան, Լ. Ավագյան «< Ես և շրջակա աշխարհը 4>>, Երևան, հրատ. Մանմար 2016, էջ 194
9. Սարգսյան Վ. Ա., Թորոսյան Կ., Խաչատրյան Հ. Վ., Զիլավյան Ե. Խ. «< Մայրենի 3>> , Երևան , «< Մակմիլան- Արմենիա>> հրատ., 2011,
10. Վարդումյան Ս., Ջաղիկյան., Հարությունյան Լ., Գարի Վարելլա, Ժամանակակից մանկավարժական մոտեցումներ, Երևան, «<Նայյան տապան>> հրատ., 2005, էջ 402
11. Վինցե Սաբո, Ադամ Մերենյի Աթիլա Տակաչ, «<101 գաղափար նորարարական մեթոդներ կիրառող ուսուցիչների համար>>, Բուդապեշտ, 2006
12. «<Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ>>, Վանաձոր, Կրթության ազգային ինստիտուտ, Լոռու մասնաճյուղ, 2008, էջ 98